

LIFE05 ENV/GR/000245

Environmental Friendly Technologies for Rural Development

**ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ
ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ**

Γεώργιος Κ. Κούσουλας

**Εκπαιδευτικός Δ.Ε.
Υπεύθυνος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
Δ/ση Δ.Ε. Β' Αθήνας**

Μάιος 2008

**Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών
Ινστιτούτο Αστικής και Αγροτικής Κοινωνιολογίας
Ομάδα Περιβάλλοντος
www.ekke.gr/estia**

**ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ
ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ**

Γεώργιος Κ. Κούσουλας

**Εκπαιδευτικός Δ.Ε.
Υπεύθυνος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
Δ/ση Δ.Ε. Β' Αθήνας**

Μάιος 2008

**Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών
Ινστιτούτο Αστικής και Αγροτικής Κοινωνιολογίας
Ομάδα Περιβάλλοντος
www.ekke.gr/estia**

ISBN: 978-960-6834-00-4

Το ευρωπαϊκό πρόγραμμα Life-Περιβάλλον / EnviFriendly (LIFE05ENV/GR/000245) συγχρηματοδοτείται (50%) από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ιστοσελίδα: www.envifriendly.tuc.gr .

Το πρόγραμμα αφορά επίδειξη " Φιλικών προς το Περιβάλλον Τεχνολογιών" που αποσκοπούν στη βελτίωση του περιβάλλοντος και στην αγροτική ανάπτυξη. Υλοποιείται από τη Νομαρχία Λακωνίας, το Πολυτεχνείο Κρήτης, το Ελληνικό Κέντρο Θαλασσιών Ερευνών (ΕΛΚΕΘΕ), το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ), την Αναπτυξιακή Εταιρεία Λακωνίας (ΑΝΕΛ), την εταιρεία ALPHA MENTOR και τους οκτώ παραεурώτιους Δήμους.

Μεταξύ των ενεργειών που έχει αναλάβει η Ομάδα Περιβάλλοντος του ΙΑΑΚ/ΕΚΚΕ για την υλοποίηση του προγράμματος περιλαμβάνονται και ενέργειες για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

Το κείμενο «Προσέγγιση στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση» που ακολουθεί, του εκπαιδευτικού Γ.Κ. Κούσουλα, απευθύνεται κυρίως στους εκπαιδευτικούς οι οποίοι έχουν συνειδητοποιήσει την αναγκαιότητα και την παιδαγωγική αξία της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν για την επιτυχία των στόχων της.

Κούσουλας Γεώργιος Προσέγγιση στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

ISBN: 978-960-6834-00-4

© Copyright: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών

Επιμέλεια: Ομάδα Περιβάλλοντος ΙΑΑΚ / ΕΚΚΕ

Ομάδα Περιβάλλοντος

Ινστιτούτο Αστικής και Αγροτικής Κοινωνιολογίας (ΙΑΑΚ), Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ)

Μεσογείων 14-18, ΤΚ 115 27 Αθήνα. Τηλ. επικοινωνίας: 210 7491 715-6

e-mail: ktsaki@ekke.gr, webpage: www.ekke.gr/estia

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Γεώργιος Κ. Κούσουλας

**Εκπαιδευτικός Δ.Ε.
Υπεύθυνος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
Δ/ση Δ.Ε. Β' Αθήνας**

Γραφεία Δ/σης: Μεσογείων 324, Αγία Παρασκευή 15341 – mail@dide-v-ath.att.sch.gr

Γραφείο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης – grpere@dide-v-ath.att.sch.gr

Ιστοσελίδα: <http://dide-v-ath.att.sch.gr>

Οικία: Βερνάρδου 35, Βριλήσσια 15235 - georkous@sch.gr

Περιεχόμενα

A. Προσέγγιση στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση	5
Εισαγωγή	5
1. Ιστορική εξέλιξη της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης	5
2. Εφαρμογή της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	7
2.1 Προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης	7
2.2 Παιδαγωγικές προσεγγίσεις και τεχνικές	8
2.3 Διαδικασία σχεδιασμού Προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης	10
3. Η έννοια του Περιβάλλοντος στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση	14
4. Κατανάλωση και Περιβάλλον	15
5. Αειφόρος – Βιώσιμη Ανάπτυξη	17
6. Επίλογος	18
Βιβλιογραφία	19
B. Παράρτημα: Μικρός Περίπλους στην Ιστορία της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης	20
Εισαγωγή	20
1. Ιστορικό της εξέλιξης της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης διεθνώς	20
2. Ιστορικό της εξέλιξης της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα	22
2α. Προπαρασκευή και εισαγωγή της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης	22
2β. Θεσμοθέτηση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης	24
2γ. Επαναπροσδιορισμός της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης	24
Βιβλιογραφία	26

A. ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, είτε ως αυτοτελής θεσμός είτε ενταγμένη στο ευρύτερο εννοιολογικό πλαίσιο της Εκπαίδευσης για την Αειφορία, απαντά με σαφήνεια και πληρότητα στις Περιβαλλοντικές, Εκπαιδευτικές και Παιδαγωγικές προκλήσεις του παρόντος και του μέλλοντος. Ορόσημο για την εδραίωση και ανάπτυξη του θεσμού της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα είναι ο νόμος 1892/90 του ΥΠ.Ε.Π.Θ, ο οποίος ορίζει ότι «η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση αποτελεί τμήμα των προγραμμάτων των σχολείων της δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και ότι σκοπός της είναι να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον του, να ευαισθητοποιηθούν για τα περιβαλλοντικά προβλήματα και να δραστηριοποιηθούν με ειδικά προγράμματα ώστε να συμβάλλουν στη γενικότερη προσπάθεια αντιμετώπισής τους».

Η προσέγγιση που ακολουθεί αναφέρεται στην ιστορική εξέλιξη και κυρίως στον τρόπο εφαρμογής της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση σύμφωνα με τη φιλοσοφία, τις αρχές, τα χαρακτηριστικά και τους στόχους της. Επίσης περιλαμβάνει θεματικές ενότητες σχετικά με τις έννοιες του Περιβάλλοντος, της Κατανάλωσης και της Αειφόρου Ανάπτυξης.

1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Κάθε άνθρωπος, είτε αυτός είναι ειδικός επιστήμων είτε απλός πολίτης, σε οποιοδήποτε γεωγραφικό μήκος και πλάτος βρίσκεται, παρατηρεί με αγωνία και αντιλαμβάνεται καθημερινά, ότι στον πλανήτη Γη μεταβάλλονται συνεχώς οι εσωτερικές σχέσεις ισορροπίας. Μάλιστα οι μεταβολές αυτές τα τελευταία χρόνια παίρνουν επικίνδυνες διαστάσεις με δυσάρεστες και καταστρεπτικές συνέπειες. Αυτές οι σοβαρές διαταραχές των σχέσεων ισορροπίας στο «οικοσύστημα γη» δυστυχώς συνδέονται με το μύθο της κυριαρχίας του ανθρώπου πάνω στη Γη και ξεκινούν κυρίως από τη βιομηχανική επανάσταση και συνεχίζονται μέχρι σήμερα με ταχύτατους και μη ελεγχόμενους ρυθμούς.

- η εκτροπή του φαινομένου του θερμοκηπίου και οι κλιματικές αλλαγές,
- η ρύπανση του εδάφους, του νερού και της ατμόσφαιρας,
- η αραίωση της στοιβάδας του όζοντος στη στρατόσφαιρα
- η όξινη βροχή,
- η καταστροφή της βιοποικιλότητας,
- η ελάττωση των φυσικών πόρων και
- ο υπερπληθυσμός

είναι τα πιο σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα και οι καθοριστικές και αγωνιώδεις συνιστώσες, οι οποίες συνθέτουν αυτό που παγκοσμίως ονομάζεται «οικολογική κρίση».

Διεθνώς η ιδέα της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, ωρίμασε και αναπτύχθηκε κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960. Ήταν ο καρπός των αναζητήσεων και των προβληματισμών, ευαίσθητων και συνειδητοποιημένων πολιτών και η απάντηση στο αίτημα της παγκόσμιας κοινότητας, για την αντιμετώπιση των διαρκώς αυξανόμενων και εντεινόμενων περιβαλλοντικών προβλημάτων. Οι ρίζες και οι καταβολές της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης μπορεί να αναζητηθούν στο οικολογικό κίνημα της δεκαετίας του '60 και στα πρόδρομα αυτού κινήματα των πρώτων δεκαετιών του 20ού αιώνα, όπως αναφέρονται τα κινήματα της «διατήρησης», της «μελέτης» και της «προστασίας» της φύσης.

Η αναγνώριση της αξίας της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και η υιοθέτησή της από Διεθνείς Οργανισμούς, υπήρξε καθοριστική για τη διάδοση και την ανάπτυξή της, σε πολλές χώρες του κόσμου. Οι διεθνείς συναντήσεις και διασκέψεις, που ακολούθησαν με την πρωτοβουλία της U.N.E.S.C.O του U.N.E.P και του I.E.E.P, διαμόρφωσαν σταδιακά και με τη συνεργασία των εθνικών επιτροπών των κρατών, τη σύγχρονη ταυτότητα της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, ως προς το εννοιολογικό, θεωρητικό, μεθοδολογικό πλαίσιο και τους τρόπους εφαρμογής της στα διάφορα κράτη.

Η πρώτη διεθνής συνάντηση με θέμα την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, πραγματοποιείται στη Νεβάδα των Η.Π.Α το 1970. Στη συνάντηση αυτή καθιερώνεται διεθνώς ο όρος «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση» και διατυπώνεται ο πρώτος και ο πλέον έγκυρος ορισμός και σημείο αναφοράς στην παγκόσμια βιβλιογραφία της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης ο οποίος έχει ως εξής: « *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση είναι η διαδικασία αναγνώρισης αξιών και διασαφήνισης εννοιών, προκειμένου να αναπτυχθούν στους ανθρώπους και στις κοινωνικές ομάδες, οι απαραίτητες και αναγκαίες ικανότητες και στάσεις για την κατανόηση και εκτίμηση της συσχέτισης Ανθρώπου, Πολιτισμού και του Βιοφυσικού Περιβάλλοντος. Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση απαιτεί πρακτική ενασχόληση στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και συνεπάγεται τη διαμόρφωση ενός κώδικα συμπεριφοράς κάθε ανθρώπου για θέματα και προβλήματα που αφορούν στην κοινωνία και στην ποιότητα του περιβάλλοντος* ».

Στην Ελλάδα η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση εμφανίζεται στα τέλη του 1976. Τη σχολική περίοδο 1980-81 με πρωτοβουλία του ΥΠ.Ε.Π.Θ και του Κ.Ε.Μ.Ε (νυν Παιδαγωγικό Ινστιτούτο) η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση εισάγεται στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, όχι ως νέο μάθημα στο υπάρχον αναλυτικό πρόγραμμα, αλλά ως Προαιρετική Εκπαιδευτική Καινοτομία. Σημαντικός σταθμός για την εδραίωση και ανάπτυξη του θεσμού της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα, είναι ο νόμος 1892/90 του ΥΠΕΠΘ ο οποίος ορίζει ότι:

«η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση αποτελεί τμήμα των προγραμμάτων των σχολείων της Β/θμιας Εκπαίδευσης και ότι σκοπός της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης είναι να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον του, να ευαισθητοποιηθούν για τα προβλήματα που συνδέονται με αυτό και να δραστηριοποιηθούν με ειδικά προγράμματα ώστε να συμβάλλουν στη γενικότερη προσπάθεια αντιμετώπισής τους». Ο νόμος αυτός ισχυροποιεί το μέχρι τότε «ήπιο θεσμικό πλαίσιο» και συμβάλλει στην κατακόρυφη ανάπτυξη του θεσμού της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στη δευτεροβάθμια και πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Μέχρι σήμερα έχουν πραγματοποιηθεί αρκετά προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στα σχολεία της χώρας, με τη συνεργασία κυρίως των Υπευθύνων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, των Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και των μη κυβερνητικών Περιβαλλοντικών Οργανώσεων.

2. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

2.1. Προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση εφαρμόζεται στα Σχολεία με την ενεργό συμπαράσταση των Υπευθύνων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και στα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, σύμφωνα με τις υπουργικές αποφάσεις και τις ετήσιες ερμηνευτικές εγκυκλίους του ΥΠ.Ε.Π.Θ. Τα τελευταία χρόνια η συνεχώς εμπλουτιζόμενη εμπειρία των εκπαιδευτικών, που ασχολούνται με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, οδήγησε και στην αναζήτηση μιας άλλης διαδικασίας, με σκοπό τη συνεργασία και την επικοινωνία μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών διαφορετικών σχολικών μονάδων, που συμμετέχουν σε σχολικά προγράμματα στο πλαίσιο του θεσμού της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Έτσι δημιουργήθηκαν τα Δίκτυα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, στα οποία συμμετέχουν σχολεία από όλη τη χώρα με τη συμμετοχή και τη συνδρομή των Υπευθύνων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης των Δ/νσεων Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης, των παιδαγωγικών ομάδων των Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, των Περιβαλλοντικών Οργανώσεων και άλλων φορέων.

Κάθε σχολικό πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση αποτελεί μια ολοκληρωμένη εκπαιδευτική διαδικασία πεντάμηνης

τουλάχιστον χρονικής διάρκειας. Η διαδικασία αυτή με συγκεκριμένο θέμα και με την ενεργό συμμετοχή όλων των μελών της περιβαλλοντικής ομάδας, εξελίσσεται σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά, τους στόχους, το περιεχόμενο, τις μεθόδους και τις τεχνικές της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Το θέμα ενός προγράμματος, οι εξορμήσεις στην ύπαιθρο και οι εργασίες στο πεδίο δεν κάνουν αυτομάτως την Εκπαίδευση Περιβαλλοντική. Εκείνο που κάνει την Εκπαίδευση Περιβαλλοντική και την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση «καινοτομία» είναι ο διαφορετικός τρόπος οργάνωσης της σκέψης με την οποία προσεγγίζουμε το Περιβάλλον: της σκέψης που επιζητεί να κατανοήσει, να ερμηνεύσει και να σταθεί κριτικά και δημιουργικά απέναντι στις σχέσεις του ανθρώπου με το οικοκοινωνικό του Περιβάλλον.

Τα σχολικά προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης ούτε υποδεικνύονται ούτε αντιγράφονται, σχεδιάζονται και διαμορφώνονται «εν τω γίνεσθαι» (διδακτικό και μαθησιακό) από τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές που συμμετέχουν σ' αυτά.

Η αγάπη για το Περιβάλλον ως σύστημα ζωής στο οποίο είναι ενσωματωμένος και ο άνθρωπος και η αναγνώριση της αναγκαιότητας να διαμορφωθεί ένας οικολογικός πολιτισμός στον πλανήτη μας, είναι οι μόνες αληθινές εγγυήσεις για μια σωστή και αποτελεσματική Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Τα προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης που πραγματοποιούνται στην Ελλάδα από το 1980 (β/θμια εκπαίδευση), διέπονται από τις παρακάτω βασικές αρχές και χαρακτηριστικά της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

- Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση απαντά στο κοινωνικό αίτημα για την αντιμετώπιση της οικολογικής κρίσης και είναι προσανατολισμένη στη διερεύνηση και στην προσπάθεια επίλυσης των περιβαλλοντικών προβλημάτων.
- Στηρίζεται σ' ένα διεπιστημονικό και διαθεματικό σύστημα γνώσεων και προτείνει ανάλογα με τη βαθμίδα εκπαίδευσης, το διεπιστημονικό, διαθεματικό και πολυεπιστημονικό μοντέλο ένταξής της στο εκπαιδευτικό μας σύστημα.
- Έχει τη δυνατότητα, ως προς τον συναισθηματικό τομέα, να διαμορφώνει στα άτομα και στις κοινωνικές ομάδες νέες στάσεις, νέες αξίες και τις αναγκαίες δεσμεύσεις για την οικοδόμηση μιας βιώσιμης κοινωνίας.
- Συμβάλλει στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων, οι οποίες επαυξάνουν τις δυνατότητες όλων των εμπλεκομένων στην καλύτερη κατανόηση και αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων.
- Δημιουργεί και διαμορφώνει συνθήκες αμφίδρομης επικοινωνίας του σχολείου με την τοπική και την ευρύτερη κοινότητα.
- Δίνει την δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να προσφέρουν στους μαθητές τους, νέες ενδιαφέρουσες μεθοδολογικές προσεγγίσεις και τεχνικές, που οδηγούν στην αυτενέργεια και τη βιωματική μάθηση.
- Είναι διαρκής και δια βίου εκπαίδευση πάντοτε προσανατολισμένη στο μέλλον (Εκπαίδευση για την Αειφορία).

2.2. Παιδαγωγικές προσεγγίσεις και τεχνικές

Για το σχεδιασμό και την εκπόνηση των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην τυπική εκπαίδευση, προτείνεται ο συνδυασμός των παρακάτω παιδαγωγικών προσεγγίσεων και διδακτικών στρατηγικών στο πλαίσιο της διεπιστημονικής και διαθεματικής μελέτης των θεμάτων. Αυτές οι προσεγγίσεις συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων σε πολλαπλά επίπεδα, όπως γνωστικό, συναισθηματικό και ψυχοκινητικό, στην ανάπτυξη της αυτενέργειας και της ενεργού συμμετοχής του μαθητή, στην ανάπτυξη της κοινωνικής αλληλεπίδρασής του χωρίς να

περιορίζεται η ατομική του πρωτοβουλία και γενικώς ευνοούν την πολύπλευρη ανάπτυξη του μαθητή

Μέθοδος Project: Είναι μια σύνθετη αλλά ευέλικτη και ανοιχτή διεργασία βιωματικής μάθησης. Ουσιαστική και συγχρόνως γοητευτική, με πολλά επίπεδα ελευθερίας δράσης και όρια τα οποία διαμορφώνονται από τους συμμετέχοντες στο πρόγραμμα. Είναι η πιο ολοκληρωμένη μεθοδολογική προσέγγιση και εφαρμόζεται με επιτυχία στα προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης από το σχολικό έτος 1981-82. Συμβάλλει στη διεπιστημονική και διαθεματική προσέγγιση των θεμάτων. Χαρακτηρίζεται από την ενεργό συμμετοχή, την αυτενέργεια όλων των μελών της περιβαλλοντικής ομάδας και την εργασία σε ομάδες καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος. Πρόκειται για μια μαθητοκεντρική διδακτική στρατηγική, όπου το διδακτέο δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά εντάσσεται στο πλαίσιο των αναζητήσεων της ομάδας. Πολλές άλλες μέθοδοι και τεχνικές μπορούν να ενσωματωθούν ή να λειτουργήσουν συμπληρωματικά της project κατά το σχεδιασμό και την πραγματοποίηση ενός προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Επίλυση προβλήματος: Εφαρμόζεται για τη μελέτη ενός περιβαλλοντικού προβλήματος ή μιας γενικότερης προβληματικής κατάστασης.

Συστημική του παρατηρητή: Αυτοδύναμη μεθοδολογική προσέγγιση η οποία θεμελιώνεται στην κριτική θεωρία της σχολής της Φρανκφούρτης (Σχίζα Κ, 2004).

Συζήτηση: Δομημένη συζήτηση σε μικρές ομάδες και εν συνεχεία στην ολομέλεια της περιβαλλοντικής ομάδας.

Μελέτη στο πεδίο: Απαιτείται επαρκής προετοιμασία και προσχεδιασμένες δραστηριότητες για την εργασία στο πεδίο (εκτός ή εντός σχολείου).

Χιονοστιβάδα ιδεών: Επιτυγχάνεται η αυθόρμητη και ελεύθερη έκφραση των μαθητών και παράλληλα σχολιάζονται και αξιολογούνται οι ιδέες των μελών της περιβαλλοντικής ομάδας.

Επισκόπηση απόψεων: Είναι μια μορφή έρευνας κατά την οποία οι μαθητές μπορούν να διαμορφώσουν και να χρησιμοποιήσουν ως όργανα έρευνας, ερωτηματολόγια, προσωπικές συνεντεύξεις, φύλλα καταγραφής κ.α, προκειμένου να συγκεντρώσουν πρωτογενείς πληροφορίες.

Βιβλιογραφική έρευνα: Συγκέντρωση πληροφοριών από δευτερογενείς πηγές όπως βιβλία, ημερήσιο και περιοδικό τύπο, διάφορα φυλλάδια σχετικών φορέων, φωτογραφίες, χάρτες κλπ.

Παιχνίδι ρόλων: Προκαλεί το ενδιαφέρον του μαθητή και συμβάλλει τα μέγιστα στη συναισθηματική του ωρίμανση και κοινωνική του ανάπτυξη. Οι μαθητές κατανοούν καλύτερα τα περιβαλλοντικά προβλήματα και προσανατολίζονται ευκολότερα στην επίλυση αυτών των προβλημάτων.

Χαρτογράφηση εννοιών: Οι μαθητές με τη βοήθεια των εκπαιδευτικών μαθαίνουν να οργανώνουν και να επεξεργάζονται σύνθετες και πολύπλοκες έννοιες, (πχ ένα σύνθετο και πολύπλοκο περιβαλλοντικό πρόβλημα) και να αποδίδουν έννοιες και σχέσεις σε σχηματική μορφή.

Ανάλυση και διασαφήνιση αξιών: Διερευνώνται αξίες, απόψεις και θέσεις διαφορετικών κοινωνικών ομάδων και ατόμων.

Μελέτη περίπτωσης: Ανάλυση και μελέτη μιας χαρακτηριστικής περίπτωσης που έχει σχέση με ένα επίκαιρο γεγονός ή ένα συγκεκριμένο περιβαλλοντικό πρόβλημα.

Σχεδιασμός και πραγματοποίηση δράσης: Οι μαθητές με τα δεδομένα που έχουν σχεδιάζουν μια δράση. Με τη μέθοδο αυτή ο μαθητής ωριμάζει συναισθηματικά, ασκείται στη λήψη αποφάσεων και στην ανάληψη των ευθυνών του.

2.3. Διαδικασία σχεδιασμού Προγράμματος Περιβαλντικής Εκπ/σης

Ένα πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης μπορεί να σχεδιασθεί και να πραγματοποιηθεί με βάση τα παρακάτω βήματα:

1. Ενημέρωση – ευαισθητοποίηση - δημιουργία ενδιαφέροντος.

Στην αρχή της σχολικής χρονιάς, οι εκπαιδευτικοί οι οποίοι ενδιαφέρονται να πραγματοποιήσουν πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο σχολείο τους, ενημερώνουν το Διευθυντή, το σύλλογο των διδασκόντων, τους μαθητές, το σύλλογο γονέων και κηδεμόνων και την τοπική κοινότητα, για τη φιλοσοφία και τους στόχους της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και υπογραμμίζουν την αναγκαιότητα και τη μεγάλη αξία των σχολικών προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

2. Συγκρότηση της Περιβαλλοντικής Ομάδας (εκπαιδευτικοί – μαθητές/τριες).

Κατά τη συγκρότηση της παιδαγωγικής ομάδας των εκπαιδευτικών επιδιώκεται να μετέχουν σε αυτή ή να την υποστηρίζουν, όποτε χρειασθεί, εκπαιδευτικοί διαφορετικών ειδικοτήτων για να υπάρχει κατά ένα μεγάλο βαθμό η δυνατότητα της διεπιστημονικής και διαθεματικής προσέγγισης του θέματος. Με το διάλογο προκαλείται το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών σχετικά με τα τοπικά και παγκόσμια περιβαλλοντικά προβλήματα. Παράλληλα τονίζονται και τα ποικίλα οφέλη που θα αποκομίσουν με τη συμμετοχή τους στα προγράμματα στο πλαίσιο του θεσμού της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Εν συνεχεία συγκροτείται και η ομάδα των μαθητών/τριών οι οποίοι/ες μπορεί να προέρχονται από την ίδια ή από διαφορετικές τάξεις και διαφορετικά τμήματα.

3. Επιλογή του θέματος - Ευαισθητοποίηση - Συνειδητοποίηση.

Μετά από συζήτηση με τους μαθητές, σχετικά με τα περιβαλλοντικά προβλήματα και κάποια επίκαιρα συμβάντα, προκύπτει ως θέμα αυτό στο οποίο εστιάζεται το μεγαλύτερο ενδιαφέρον τους. Παρακάτω αναφέρονται τα κριτήρια και οι βασικές αρχές για την επιλογή του θέματος ενός σχολικού προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

- Το ενδιαφέρον των μαθητών για το συγκεκριμένο θέμα και η ειλικρινής προσπάθεια αντιμετώπισης των σχετικών περιβαλλοντικών προβλημάτων.
- Η λειτουργική σχέση του θέματος με τις ανάγκες, τα βιώματα και το γνωστικό επίπεδο των μαθητών.
- Η δυνατότητα διατύπωσης προτάσεων με νέες ιδέες, νέες στάσεις ζωής και νέους κώδικες συμπεριφοράς.
- Η δυνατότητα απόκτησης δεξιοτήτων και ανάπτυξης του μορφωτικού επιπέδου των μαθητών.
- Η άμεση σχέση του προβλήματος με το περιβάλλον στο οποίο ζει και παρατηρεί ο μαθητής.(εγγύτητα θέματος)
- Η ενεργή σύνδεση του συγκεκριμένου προβλήματος με τα γενικότερα προβλήματα της κοινότητας.
- Η επικαιρότητα του θέματος και η ανάγκη προβολής και δημοσιοποίησης του προβλήματος.
- Οι δυνατότητες ομαλής εξέλιξης και διεκπεραίωσης του προγράμματος π.χ επίλυση πρακτικών θεμάτων όπως: η αρμονική ένταξη στο πρόγραμμα του σχολείου, οι αναγκαίες μετακινήσεις, ο οικονομικός προϋπολογισμός κλπ.

4. Οργάνωση του προγράμματος - Επιλογή χώρου εργασίας.

Επιλέγεται ο κατάλληλος χώρος στο σχολείο για τις συναντήσεις των μελών της περιβαλλοντικής ομάδας, οι οποίες σύμφωνα με το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο γίνονται εκτός ωραρίου και καθορίζονται μετά από συμφωνία των μελών της ομάδας. Προγραμματίζονται οι μετακινήσεις και οι σχετικές συναντήσεις για τη συγκέντρωση πληροφοριών. Διαμορφώνεται ο προϋπολογισμός και συζητείται ο τρόπος κάλυψης των εξόδων. Η Περιβαλλοντική Ομάδα ορίζει επίσης τους υπεύθυνους αλληλογραφίας και ημερολογίου.

5. Ανάλυση περιεχομένου και καθορισμός στόχων.

Η Περιβαλλοντική Ομάδα προχωρεί στην ανάλυση περιεχομένου του προς έρευνα θέματος και μετά από σχετική συζήτηση καθορίζονται και διατυπώνονται οι στόχοι του προγράμματος. Οι στόχοι έχουν σχέση με το περιεχόμενο του επιλεγέντος προς έρευνα και μελέτη θέματος και φυσικά με τη φιλοσοφία, τα χαρακτηριστικά και τους στόχους της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Γνωστικοί – Συναισθηματικοί – Ψυχοκινητικοί). Οι στόχοι μπορεί να αναθεωρηθούν και να διαμορφωθούν εκ νέου κατά την εξέλιξη του προγράμματος.

6. Οργάνωση των ομάδων εργασίας.

Σημαντικό στοιχείο, για μια δημιουργική συνέχεια, είναι ο καθορισμός του τρόπου εργασίας της ομάδας. Γι' αυτό το λόγο:

- διαφοροποιείται το θέμα σε θεματικές περιοχές και δημιουργούνται οι αντίστοιχες υποομάδες
- καθορίζονται οι επιμέρους στόχοι
- προσδιορίζονται οι πηγές πληροφόρησης π.χ. βιβλία, περιοδικά, εφημερίδες, υπηρεσίες, φορείς, ειδικοί, απλοί άνθρωποι, χώρος έρευνας κλπ.
- προετοιμάζονται τα ερωτηματολόγια και όποια άλλη δραστηριότητα αποφασισθεί από την ομάδα.

7. Εργασία πεδίου – συλλογή πληροφοριών.

Κατά τη διάρκεια της πρώτης επίσκεψης της ομάδας στο χώρο έρευνας, γίνεται οριοθέτηση και αναγνώριση του χώρου.

Οι μαθητές παρατηρούν και καταγράφουν χρησιμοποιώντας πολλαπλά μέσα π.χ. οπτικοακουστικά, χάρτες, πυξίδες κλπ. Η εργασία πεδίου για να είναι αποδοτική ως προς τη συγκέντρωση των διαφόρων πληροφοριών και στοιχείων, απαιτούνται:

- Ακριβής προγραμματισμός και σωστή οργάνωση των μετακινήσεων και των συναντήσεων.
- Προσεκτικός σχεδιασμός των δραστηριοτήτων.
- Εφοδιασμός με τα απαραίτητα μέσα και υλικά.

8. Επεξεργασία των πληροφοριών.

Οι μαθητές επεξεργάζονται, ομαδοποιούν, ταξινομούν και αξιολογούν το υλικό που συνέλεξαν.

Αναλύουν, συνθέτουν, κατανοούν, συζητούν και επιχειρηματολογούν. Τους δίνεται η δυνατότητα να αξιοποιήσουν γνώσεις και εμπειρίες που αποκτήθηκαν.

9. Αλληλοενημέρωση των ομάδων.

Στο τέλος κάθε συνάντησης κάθε υποομάδα ενημερώνει την ολομέλεια σε σχέση με την εργασία της, τις δυσκολίες και τα προβλήματα που προέκυψαν και τους τρόπους που τα αντιμετώπισαν. Δίνεται έτσι η ευκαιρία στις υποομάδες να ενημερώσουν και να ενημερωθούν, να αξιολογήσουν και να αξιολογηθούν αλλά και να σχεδιάσουν τις επόμενες συναντήσεις τους.

10. Σύνθεση.

Η περιβαλλοντική ομάδα κατά τη σύνθεση συνεξετάζει όλες τις όψεις, τις διαστάσεις και τις αντιλήψεις σε σχέση με το θέμα και ανατρέχει στους γενικούς στόχους που είχε καθορίσει. Καταλήγει σε συνολικές περιγραφές και αξιολογικές κρίσεις.

11. Παρουσίαση και δράση.

Η παρουσίαση της εργασίας, γίνεται συνήθως το μήνα Μάιο στο σχολείο ή σε άλλο χώρο, π.χ. στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου. Κάθε πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, είναι σκόπιμο να καταλήγει σε κάποια σχετική με το πρόγραμμα δράση και σε ένα προϊόν.

Πώς προετοιμάζεται η παρουσίαση

Κάθε ομάδα επιλέγει τον τρόπο με τον οποίο θα παρουσιάσει την εργασία της. Η παρουσίαση μπορεί να περιλαμβάνει: αφήγηση, παιχνίδι ρόλων, χρήση οπτικοακουστικών μέσων κλπ. Οι μαθητές/τριες ετοιμάζουν κείμενα, στατιστικά στοιχεία, διαφάνειες, πίνακες, χάρτες, σχέδια, κατασκευές κλπ.

Η παρουσίαση:

- προσφέρει ευκαιρίες πολλαπλής έκφρασης
- ενισχύει τη συνοχή της ομάδας
- συνδυάζει την εκπαίδευση με το παιχνίδι
- αναδεικνύει δεξιότητες και ταλέντα
- τονώνει την αυτοεκτίμηση και την αυτοπεποίθηση
- λειτουργεί ως εργαλείο αξιολόγησης

Στην παρουσίαση αναφέρονται

- τα γνωστικά στοιχεία (περιληπτικά)
- οι πηγές πληροφόρησης
- οι δραστηριότητες της ομάδας
- ο τρόπος που λειτούργησε η ομάδα, το ενδιαφέρον και η συνεργατικότητα που επέδειξαν τα μέλη της.
- τα συμπεράσματα
- οι προτάσεις
- το σχέδιο δράσης

12. Αξιολόγηση του προγράμματος.

Γιατί γίνεται η αξιολόγηση;

- για τη βελτίωση και την ανανέωση της παιδαγωγικής διαδικασίας
- για τη διερεύνηση στόχων, μεθόδων, προοπτικών
- για το σχεδιασμό της μελλοντικής πορείας των προγραμμάτων
- για τη βελτίωση παραγόντων που σχετίζονται με το μέλλον του θεσμού της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Τι αξιολογείται;

- η επίτευξη των στόχων του προγράμματος
- η ποικιλία και η ποιότητα των γνώσεων που απέκτησαν οι μαθητές
- η συμμετοχή και το ενδιαφέρον τους
- η δυνατότητα επικοινωνίας και συνεργασίας
- τα συναισθήματα που αναπτύχθηκαν
- η διαμόρφωση θετικής στάσης και συμπεριφοράς

Με ποιο τρόπο γίνεται η αξιολόγηση;

- με συζήτηση
- με ερωτηματολόγια
- με ομαδικές και ατομικές εργασίες, κατασκευές και εκθέσεις
- με την παρουσίαση της εργασίας

Πότε γίνεται η αξιολόγηση;

- στην αρχή του προγράμματος
- κατά τη διάρκεια του προγράμματος
- στο τέλος του προγράμματος

3. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Το περιβάλλον είναι μια έννοια κλειδί και πεδίο αντιπαράθεσης στη σύγχρονη πραγματικότητα, μια έννοια πλούσια σε περιεχόμενο, πολυδύναμη, πολυδιάστατη, πολυσύνθετη και με ευρύ επιστημονικό υπόβαθρο. Με κριτήριο τη μορφή της εισερχόμενης ενέργειας, το Περιβάλλον διακρίνεται σε τρεις κατηγορίες.

1. Το Κατασκευασμένο περιβάλλον: Με την παρέμβαση του ανθρώπου τροφοδοτείται ενεργειακά με ορυκτά καύσιμα. Περιλαμβάνει τις πόλεις, τα βιομηχανικά συγκροτήματα και τα έργα υποδομής, τα οποία εξυπηρετούν τις μεταφορές. Οι δραστηριότητες του ανθρώπου στο κατασκευασμένο περιβάλλον προκαλούν ρύπανση και άλλα περιβαλλοντικά προβλήματα τα οποία επιβαρύνουν και το ευρύτερο περιβάλλον.

2. Το Φυσικό περιβάλλον: Τροφοδοτείται ενεργειακά μόνο από την ηλιακή ενέργεια. Περιλαμβάνει τα ελάχιστα παρθένα οικοσυστήματα και επί πλέον δάση, ποτάμια, θάλασσες, λίμνες, λιβάδια στα οποία οι ανθρώπινες δραστηριότητες δεν προκαλούν δυσάρεστες επιπτώσεις ούτε δομικές και λειτουργικές μεταβολές σ' αυτό ούτε και στο ευρύτερο περιβάλλον.

3. Το Μεικτό περιβάλλον: Τροφοδοτείται ενεργειακά κυρίως από την ηλιακή ενέργεια και συμπληρωματικά από άλλες μορφές ενέργειας, με την παρέμβαση του ανθρώπου. Περιλαμβάνει αγροτικές, δασικές και άλλες διαχειριζόμενες εκτάσεις. Οι δραστηριότητες του ανθρώπου στο μεικτό περιβάλλον προκαλούν περιβαλλοντικά προβλήματα με δυσάρεστες επιπτώσεις στο ευρύτερο περιβάλλον.

Συνοπτικά και προς διευκόλυνση των εκπαιδευτικών, που σχεδιάζουν και πραγματοποιούν προγράμματα στο πλαίσιο του θεσμού της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, επισημαίνονται έξι βασικές λειτουργικές έννοιες για το Περιβάλλον στην εξειδικευμένη βιβλιογραφία της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, ως ακολούθως.

1. Το περιβάλλον: πρόβλημα προς επίλυση

Είναι το Βιοφυσικό περιβάλλον, η βάση της ζωής για κάθε οργανισμό, το οποίο απειλείται από διάφορα περιβαλλοντικά προβλήματα και ο άνθρωπος οφείλει και πρέπει να προστατεύσει.

2. Το περιβάλλον: φυσικός πόρος προς διαχείριση

Είναι η μοναδική σε πλούτο αλλά όχι ανεξάντλητη βιοφυσική κληρονομιά η οποία συνδέεται με την ποιότητα ζωής. Δυστυχώς αυτός ο πλούτος εξαντλείται και υποβαθμίζεται. Επιβάλλεται η σωστή διαχείριση στην προοπτική της αειφορίας και της ισορροπημένης διανομής.

3. Το περιβάλλον: φύση

Είναι το αυθεντικό περιβάλλον, το παρθένο από το οποίο έχει απομακρυνθεί ο άνθρωπος και με το οποίο πρέπει να επανασυνδεθεί, να το εκτιμήσει, να το σεβασθεί και να συμβάλλει αποφασιστικά στη διατήρησή του.

4. Το περιβάλλον: οικόσφαιρα

Περιλαμβάνει τη βιόσφαιρα, τη γεώσφαιρα και την τεχνόσφαιρα.

Είναι το διαστημόπλοιο Γη, η Γαία όπως αποκαλείται αυτό το ανοικτό οικοσύστημα, αυτός ο αυτορρυθμιζόμενος οργανισμός.

5. Το περιβάλλον: χώρος διαβίωσης

Είναι ο χώρος της καθημερινής μας ζωής στο σχολείο, στο σπίτι, στην εργασία, στους χώρους αναψυχής. Είναι το προσωπικό μας περιβάλλον με ανθρωπογενή, κοινωνικά, πολιτισμικά, ιστορικά και τεχνολογικά στοιχεία.

6. Το περιβάλλον: κοινότητα

Είναι ο χώρος μιας ομάδας ανθρώπων, τον οποίο μοιράζονται με όλα τα φυσικά και ανθρωπογενή στοιχεία του. Ένας χώρος δημοκρατικής ζωής και αλληλεγγύης μεταξύ των ανθρώπων, οι οποίοι εμπλέκονται δημιουργικά και συμβάλλουν στην εξέλιξή του.

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι απαραίτητη προϋπόθεση για την κατανόηση και εν συνεχεία επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, που ο ίδιος ο άνθρωπος δημιουργεί, είναι η αντίληψη και η κατανόηση του συνολικού, σφαιρικού και συστημικού περιβάλλοντος όπως αυτό προκύπτει από την αλληλεπίδραση των οικολογικών και κοινωνικών παραγόντων που δρουν στη φύση και στην κοινωνία.

4. ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η UNESCO στο πλαίσιο των πρωτοβουλιών της για την ανάπτυξη μιας εκπαίδευσης η οποία θα διαμορφώνει αξίες και στάσεις για ένα βιώσιμο μέλλον της ανθρωπότητας και του πλανήτη, κάλεσε τα κράτη μέλη της UNECE να προγραμματίσουν τις δράσεις τους για τη δεκαετία 2005-2014. Το ΥΠΕΠΘ ανταποκρινόμενο στην πρόσκληση της UNESCO, διαμόρφωσε τις Περιβαλλοντικές

Δράσεις για την Αειφορία για την τρέχουσα δεκαετία, οι οποίες αφενός έχουν στόχο να καλλιεργήσουν στους μαθητές αξίες και στάσεις που χαρακτηρίζουν τον ενεργό και υπεύθυνο πολίτη και αφετέρου να προωθήσουν την αμφίδρομη σχέση σχολείου και κοινωνίας, με την πραγματοποίηση δράσεων από κοινού με κοινωνικούς φορείς.

Η δράση του 2007 είχε ως θεματικό περιβαλλοντικό περιεχόμενο: «Καταναλωτισμός και Περιβάλλον». Στο πλαίσιο αυτής της δράσης ήταν πολύ σημαντικό να αναγνωρίσουμε τις προεκτάσεις της καταναλωτικής μας συμπεριφοράς τόσο σε ατομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο. Ο τρόπος κατανάλωσης καθορίζει και τη στάση μας απέναντι σε θέματα που έχουν σχέση με την υγεία, τη χρήση των φυσικών πόρων, την κατανάλωση ενέργειας, τη διαχείριση των απορριμμάτων και άλλα κοινωνικά ζητήματα.

Με τον όρο κατανάλωση εννοούμε τη χρησιμοποίηση των αγαθών και των υπηρεσιών για την ικανοποίηση ανθρώπινων αναγκών. Η κατανάλωση αγαθών και η χρησιμοποίηση των υπηρεσιών, είναι απαραίτητη για την επιβίωση, την υγεία, την ασφάλεια και την εν γένει καλή ποιότητα ζωής.

Καταναλώνω, άρα υπάρχω. Θα υπάρχει όμως πάντα κάτι για κατανάλωση αν δεν διασφαλιστεί το μέλλον; Ίσως το αληθινό πρόβλημα να μην είναι η υπερβολή στην κατανάλωση αλλά ο αυξανόμενος ρυθμός εκείνων που αποκλείονται από την κατανάλωση. Σήμερα στο Δυτικό κόσμο υπάρχουν νέες ζώνες φτώχειας που προκαλούν ανησυχία.

Και σε έναν κόσμο που κυριαρχείται από τον καταναλωτισμό, όποιος αποκλείεται από αυτόν είναι σαν να μην υπάρχει.

Θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι η κατανάλωση δεν είναι μια απλή οικονομική συναλλαγή. Είναι μια συμπεριφορά, μια στάση και μια έκφραση ζωής με πολλές και σημαντικές διαστάσεις και αντιφάσεις. Διαστάσεις οικονομικές, κοινωνικές, πολιτισμικές, ηθικές, ανθρωπιστικές, περιβαλλοντικές. Οι υποκειμενικές ανάγκες καθορίζουν την καταναλωτική συμπεριφορά η οποία έχει σχέση με τη φιλοσοφία, τις ηθικές αξίες, την παιδεία και την προσωπικότητα του ατόμου. Είναι λοιπόν εξαιρετικά σημαντικό να μάθει κανείς από πολύ νωρίς να ορίζει τις ανάγκες του, να τις εναρμονίζει με τις επιθυμίες του ώστε να μην οδηγείται στην υπερκατανάλωση. Να μπορεί να διαχειρίζεται τους οικονομικούς του πόρους και να γνωρίζει την αγοραστική του δύναμη. Να εξασφαλίζει ένα επίπεδο διαβίωσης χωρίς να θυσιάζει το περιβάλλον, να είναι επιλεκτικό άτομο, με κριτική σκέψη απέναντι στις προκλήσεις κυρίως της διαφήμισης. Να γνωρίζει τις υποχρεώσεις του και να ασκεί τα δικαιώματά του ως υπεύθυνος πολίτης και καταναλωτής.

Ο σεβασμός προς το περιβάλλον μέσα από την κατανάλωση είναι μια από τις σημαντικότερες παραμέτρους των νέων καταναλωτικών προτύπων που δημιουργούνται. Είναι η πιο σημαντική και πολύπλευρη συνιστώσα του καταναλωτισμού. Εμείς οι καταναλωτές του Δυτικού κόσμου πρέπει να αντιληφθούμε ότι με τη συμπεριφορά μας και τις καθημερινές μας αγοραστικές επιλογές συμβάλλουμε θετικά στην προστασία ή αρνητικά στην καταστροφή του περιβάλλοντος.

Παγκοσμίως παράγονται και καταναλώνονται περισσότερα υλικά προϊόντα από ποτέ. Σήμερα ένας βιομηχανικός εργάτης παράγει σε μια εβδομάδα όσα παράγονταν από ένα συνάδελφό του το 18^ο αιώνα μέσα σε τέσσερα χρόνια. Σε μια μέρα ο σημερινός άνθρωπος καταναλώνει τόσους φυσικούς πόρους, όσους καταναλώνει ένας άνθρωπος μέσα σε ένα χρόνο, πριν διακόσια χρόνια.

Η ευτυχία που μας υπόσχεται η κατανάλωση δεν έρχεται ποτέ. Τα έχουμε όλα, είμαστε ελεύθεροι, μπορούμε να προμηθευτούμε το κάθε τι σε οποιαδήποτε στιγμή. Ωστόσο αισθανόμαστε ανασφαλείς και δυστυχημένοι. Αν κάποτε βγούμε απ' αυτό το σύστημα, αυτό θα συμβεί μόνο με μια ριζική πολιτισμική στροφή και πίστη σε αξίες πολύ διαφορετικές απ' αυτές που οδηγούν στην ξέφρενη κατανάλωση.

5. ΑΕΙΦΟΡΟΣ – ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ένας παρατηρητής του κόσμου μας, θα διαπίστωνε με θλίψη ότι όλες οι προσπάθειες για ευημερία της ανθρωπότητας και της διατήρησης του βιοφυσικού περιβάλλοντος, έχουν αποτύχει. Η διαπίστωση αυτή δεν είναι καθόλου αυθαίρετη και καθόλου κολακευτική για το γένος του ανθρώπου. Αρκεί να σκεφθούμε ότι δύο δισεκατομμύρια άνθρωποι, από τα έξι και πλέον, που φιλοξενεί ο γαλάζιος πλανήτης, ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας και όπως είναι γνωστό η φτώχεια και επιδεινώνει και προκαλεί μεγαλύτερα περιβαλλοντικά προβλήματα. Παρά την πρόοδο της ανθρωπότητας το δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα, η ψαλίδα ανάμεσα στην ευμάρεια των ολίγων και τη στέρηση των πολλών συνεχώς μεγαλώνει, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι οι ανεπτυγμένες χώρες δεν έχουν περιβαλλοντικά, οικονομικά, κοινωνικά και άλλα προβλήματα.

Για τη συμπεριφορά και τις επιλογές του απέναντι στο περιβάλλον, ο άνθρωπος δεν πρέπει απλά και μόνο να ανησυχεί, αλλά είναι επιτακτική ανάγκη να επαναπροσδιορίσει τις επιλογές του με στόχο μία βιώσιμη ανάπτυξη, μία βιώσιμη κοινωνία, ένα βιώσιμο μέλλον. Είναι απαραίτητο να ληφθούν δραστικά μέτρα σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς αυξάνεται η αλληλεξάρτηση μεταξύ των κρατών και η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας είναι γεγονός. Το δικαίωμα στην ανάπτυξη και στην ευημερία το έχουν όλες οι χώρες του κόσμου. Ποια όμως ανάπτυξη εξασφαλίζει στις κοινωνίες μια καλύτερη ποιότητα ζωής, ως προς την υγεία, την παιδεία, την απασχόληση, τη διάρκεια ζωής, την ασφάλεια, τον πολιτισμό, την αισθητική, την αλληλεγγύη μεταξύ των ανθρώπων και το σεβασμό προς το περιβάλλον; Η απάντηση ίσως να προέρχεται από ένα νέο πρότυπο ανάπτυξης, τη λεγόμενη *Αειφόρο ή Βιώσιμη ανάπτυξη*. Πρόκειται για μια συνολική αντίληψη ανάπτυξης η οποία στο σχεδιασμό της λαμβάνει σοβαρά υπόψη οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές παραμέτρους.

Αειφόρος ή Βιώσιμη ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη που ανταποκρίνεται στις ανάγκες του ανθρώπου σήμερα, χωρίς να διακυβεύεται η δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να αντιμετωπίσουν θετικά τις δικές τους ανάγκες. Βασική προϋπόθεση για την επιτυχή εφαρμογή αυτού του προτύπου ανάπτυξης και κυρίως της *αειφορίας των φυσικών πόρων* είναι:

-η χρησιμοποίηση των ανανεώσιμων φυσικών πόρων να μη γίνεται με ρυθμούς ταχύτερους απ' αυτούς με τους οποίους η φύση ανανεώνει τους πόρους αυτούς,

-να μη χρησιμοποιούνται οι μη ανανεώσιμοι φυσικοί πόροι ταχύτερα απ' όσο η τεχνολογία τους υποκαθιστά και

-να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη η ικανότητα αυτοκαθαρισμού και απορρόφησης των ρύπων από τα οικοσυστήματα.

6. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Όταν μιλάμε για φυσικούς πόρους και αναφερόμαστε κυρίως σ' αυτούς που χρησιμοποιούμε για διατροφή, το μυαλό μας οφείλει να πηγαίνει στην απάνθρωπη κατανομή αυτών των πόρων διατροφής. Σήμερα στον πλανήτη μας υπάρχουν λαοί που πετάνε τα περισσεύματα της τροφής τους στα σκουπίδια και άλλοι λαοί που λιμοκτονούν και τα παιδιά τους πεθαίνουν από την πείνα, τη δίψα και την εγκατάλειψη. Πως θα ζήσουν τα παιδιά μας σε μια γη που εμείς λεηλατούμε και καταστρέφουμε;

Οι επόμενες γενεές θα σκέφτονται με οργή και περιφρόνηση κάποιους εγωϊστές του εικοστού αιώνα που έβαλαν ως στόχο να λεηλατήσουν τη ΓΗ μέσα σε 100 χρόνια και θυσιάσαν τα πάντα για την «ευημερία» τους. Ζούμε σ' έναν κόσμο υλικών αγαθών και καθημερινά συμμετέχουμε στο οδυνηρό παιχνίδι της υπερκατανάλωσης. Τα τελευταία χρόνια ο άνθρωπος έμαθε πολλά, απέκτησε εμπειρίες και γνώσεις, όμως το μέλλον του διαγράφεται το ίδιο αβέβαιο όπως ήταν και πριν τριάντα χρόνια όταν η ανθρωπότητα συνειδητοποιούσε την όξυνση των περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Καλό είναι να γνωρίζουμε τις πραγματικές μας ανάγκες και να τις εξισορροπούμε με τις επιθυμίες μας. Ας σταματήσει ο οδυνηρός κύκλος παρέμβασης του ανθρώπου στο περιβάλλον και στους φυσικούς πόρους, που βρίσκεται πίσω από κάθε απλή και καθημερινή μας κίνηση και οπωσδήποτε πίσω από τα μικρά και μεγάλα οργανωμένα συμφέροντα .

Ας πάψουμε επιτέλους να τρεφόμαστε εις βάρος των παιδιών μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αθανασάκης, Α.(2004). Η Περιβαλλοντική Αγωγή σε όλες τις βαθμίδες Εκπαίδευσης. Αθήνα: Χ. Δαρδανός.
2. Γεωργόπουλος, Α., Τσαλίκη, Ε. (1993) Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Αθήνα: Gutenberg.
3. Frey, K. (1986). Η μέθοδος Project. Θεσσαλονίκη: Αφοι Κυριακίδη.
4. Κούσουλας, Γ, (2001). Εμπειρίες και σκέψεις εκπαιδευτικών για τα προαιρετικά εκπαιδευτικά προγράμματα. Μπαγάκης, Γ, (Επιμ. Έκδοσης), Προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (σελ.41-53), Αθήνα: Μεταίχμιο.
5. Κούσουλας, Γ. (2000). Μικρός περίπλους στην Ιστορία της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Φυσικός Κόσμος, 1, 88-91.
6. Lipovetsky, G. (1983). Η εποχή του κενού. Σκόπελος: Νησίδες
7. Orr, D (1994). Earth in Mind. Washington: Island Press.
8. Παπαδημητρίου, Β. (1998). Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Σχολείο. Αθήνα: Τυπωθήτω.
9. Ράπτης, Ν.(2000).Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Αγωγή. Αθήνα: Τυπωθήτω.
10. Σπυρόπουλος, Η. (1986). Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στην Ελλάδα, ένας πρώτος απολογισμός. Αθήνα: Νεοελληνική Παιδεία.
11. Σχίζα, Κ.(2004). Η συστηματική προσέγγιση στα προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Διδακτορική διατριβή, Φιλοσοφική Σχολή τμήμα Φ.Π.Ψ, Πανεπιστήμιο Αθηνών.
12. ΥΠ.Ε.Π.Θ. – Σ.Ε.Π.Ε.Δ (2006). Το πλαίσιο αναφοράς της Εκπαίδευσης για την Αειφορία – Εγκύκλιοι για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Αθήνα.
13. ΥΠ.Ε.Π.Θ. (1992). Εγχειρίδιο για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
14. ΦΕΚ (1990). Νόμος 1892, άρθρο 111, παρ. 13, ΦΕΚ 101/31-7-90, τ.α΄.
15. Φίλης, Ι. (1994). Το λυκόφως του ανθρώπινου είδους, Αθήνα: Εξάντας
16. Φλογαΐτη, Ε. (2006). Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
17. Φλογαΐτη, Ε. (1993). Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Αθήνα: Ελληνικές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις.
18. Χρυσαιφίδης, Κ.(1998). Βιωματική – Επικοινωνιακή Διδασκαλία. Αθήνα: Gutenberg.

Β. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΜΙΚΡΟΣ ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (Διεθνώς και στην Ελλάδα)

Εισαγωγή

Οι ρίζες και οι καταβολές της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, μπορεί να αναζητηθούν στο παγκόσμιο οικολογικό κίνημα της δεκαετίας του '60 και στα πρόδρομα αυτού κινήματα των πρώτων δεκαετιών του 20^{ου} αιώνα, όπως χαρακτηρίζονται τα κινήματα της «διατήρησης», της «μελέτης» και της «προστασίας» της φύσης.

Διεθνώς η ιδέα της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, ωρίμασε και αναπτύχθηκε στο τέλος της δεκαετίας του '50 και κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '60. Ήταν ο καρπός των αναζητήσεων και των προβληματισμών, ευαίσθητων συνειδητοποιημένων και ενεργών πολιτών σε θέματα που έχουν σχέση με τον Άνθρωπο, τον Πολιτισμό και το Περιβάλλον. Σήμερα η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση είναι η απάντηση, στο αίτημα της παγκόσμιας κοινότητας για την αντιμετώπιση των διαρκώς αυξανόμενων και εντεινομένων οικολογικών προβλημάτων.

Στο κείμενο που ακολουθεί, αναφέρονται εν συντομία οι κυριότεροι σταθμοί της ιστορικής εξέλιξης της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Π.Ε), διεθνώς και στην Ελλάδα.

1. Ιστορικό της εξέλιξης της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης διεθνώς.

Το 1968, ιδρύεται στη Βρετανία το Συμβούλιο για την Π.Ε και στη Σουηδία εισάγονται στο εκπαιδευτικό της σύστημα προγράμματα Π.Ε. Το παράδειγμα της Σουηδίας ακολουθούν και άλλες χώρες της Ευρώπης στο τέλος της δεκαετίας του '60.

Η πρώτη διεθνής συνάντηση με θέμα την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, πραγματοποιείται στη Νεβάδα των Η.Π.Α το 1970. Στη συνάντηση αυτή καθιερώνεται διεθνώς ο όρος «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση» και διατυπώνεται ο πρώτος και ο πλέον έγκυρος ορισμός της, ο οποίος αποτελεί σημείο αναφοράς στην παγκόσμια βιβλιογραφία της Π.Ε. «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση είναι η διαδικασία αναγνώρισης αξιών και διασαφήνισης εννοιών, προκειμένου να αναπτυχθούν στους ανθρώπους και στις κοινωνικές ομάδες, οι απαραίτητες και αναγκαίες ικανότητες και στάσεις για την κατανόηση και εκτίμηση της συσχέτισης Ανθρώπου, Πολιτισμού και Βιοφυσικού Περιβάλλοντος. Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση απαιτεί πρακτική ενασχόληση στη διαδικασία λήψεως αποφάσεων και συνεπάγεται τη διαμόρφωση ενός κώδικα συμπεριφοράς, κάθε ανθρώπου για θέματα και προβλήματα που αφορούν στην κοινωνία και στην ποιότητα του περιβάλλοντος».

Στη Στοκχόλμη, 5-16-Ιουνίου 1972, συνήλθε η πρώτη Διακυβερνητική Διάσκεψη για «το Περιβάλλον του Ανθρώπου». Στη Διάσκεψη αυτή αναγνωρίζεται για πρώτη φορά από τη Διεθνή Κοινότητα η αναγκαιότητα προώθησης και ενδυνάμωσης της Π.Ε για την αντιμετώπιση της οικολογικής κρίσης. Στο πλαίσιο του σχεδίου δράσης που προτάθηκε στη Διάσκεψη, θεσμοθετήθηκε το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον (U.N.E.P) και εν συνεχεία η U.N.E.S.C.O σε συνεργασία με το U.N.E.P οργάνωσε το Διεθνές Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Δ.Π.Π.Ε-Ι.Ε.Ε.Π), του οποίου οι δραστηριότητες συνέβαλαν τα μέγιστα στην ανάπτυξη και εξέλιξη της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης μέχρι σήμερα.

Στο Διεθνές Συνέδριο της Aix – en – provence (Γαλλία, 16-21 Οκτωβρίου 1972) για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, με θέμα «Εκπαίδευση και το Περιβάλλον», οι σύνεδροι κατέληξαν στο σημαντικό συμπέρασμα, ότι η έννοια του συνολικού Περιβάλλοντος στο σχολείο, δε μπορεί να προσεγγισθεί με τη διαδικασία ενός νέου μαθήματος. Πρέπει και μπορεί να προσεγγισθεί διεπιστημονικά με τη συνεργασία όλων των παραδοσιακών σχολικών μαθημάτων.

Τα συμπεράσματα του Διεθνούς Συνεδρίου του Βελιγραδίου, το οποίο οργανώθηκε από το Δ.Π.Π.Ε – Ι.Ε.Ε.Π και το Πανεπιστήμιο του Βελιγραδίου (13-22 Οκτωβρίου 1975),

διατυπώθηκαν στην περίφημη «Χάρτα του Βελιγραδίου» η οποία αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά κείμενα για τη μετέπειτα πορεία και εξέλιξη της Π.Ε. Στο Συνέδριο αυτό ως βασικός σκοπός της Π.Ε καθορίζεται «η διάπλαση ενός παγκόσμιου πληθυσμού με συνείδηση και ενδιαφέρον για το συνολικό περιβάλλον και τα περιβαλλοντικά προβλήματα, ενός πληθυσμού με γνώσεις, ικανότητες και διάθεση να αγωνισθεί προσωπικά και συλλογικά για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων και να εμποδίσει την εκδήλωση νέων στο μέλλον».

Ανησυχητική σημείωση: Στην Ελλάδα ο παραπάνω σκοπός, κατά τους πλέον αισιόδοξους υπολογισμούς, αγγίζει μόνο το 8% του σχολικού πληθυσμού. Ο υπόλοιπος πληθυσμός της χώρας, συμπεριλαμβανομένων και των «ειδικών» και αυτών που μπορούν με τις πράξεις και τις αποφάσεις τους να επηρεάσουν την κατάσταση του περιβάλλοντος στην Ελλάδα, εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων, αγνοεί πλήρως τον όρο Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

Η πρώτη Διακυβερνητική Διάσκεψη, ειδικά για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, οργανώθηκε από το Δ.Π.Π.Ε – Ι.Ε.Ε.Π και πραγματοποιήθηκε στο Tbilisi (Τιφλίδα) της Γεωργίας, 14-26 Οκτωβρίου 1977.

Στη Διάσκεψη αυτή που αποτελεί σταθμό και ορόσημο στην ιστορία της Π.Ε, καθορίστηκαν: το περιεχόμενο, οι σκοποί, οι στόχοι, τα χαρακτηριστικά της Π.Ε και οι βασικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις για την επίτευξη των στόχων. Η « Διακήρυξη της Τιφλίδας και οι 41 προτάσεις » είναι το πιο σημαντικό και πολύτιμο κείμενο για την Π.Ε μέχρι σήμερα.

Με στόχο την προώθηση και εφαρμογή των επιδιώξεων της ιστορικής αυτής διάσκεψης, οργανώθηκαν και πραγματοποιήθηκαν σε διεθνές επίπεδο, ποικίλες δραστηριότητες όπως σεμινάρια, συζητήσεις, διεθνείς συναντήσεις, πιλοτικά προγράμματα, έρευνες κλπ που είχαν ως αποτέλεσμα την περαιτέρω ανάπτυξη της Π.Ε σε εθνικό περιφερειακό και διεθνές επίπεδο.

Το 1987 δέκα χρόνια μετά τη διάσκεψη της Τιφλίδας το Ι.Ε.Ε.Π-Δ.Π.Π.Ε οργάνωσε και πραγματοποίησε στη Μόσχα το “Διεθνές Συνέδριο για την Π.Ε και την Επιμόρφωση – Κατάρτιση”. Κατά τη διάρκεια των εργασιών του Συνεδρίου, διαπιστώθηκαν με αγωνία τα παρακάτω, σχετικά με την κατάσταση του Περιβάλλοντος, την πορεία και την αποτελεσματικότητα της Π.Ε:

- Η κατάσταση του Περιβάλλοντος παγκοσμίως είναι πολύ ανησυχητική, μολονότι σε επίπεδο κοινωνίας, οργανωμένων πολιτών και κρατικών φορέων, υπάρχει αυξημένη ευαισθητοποίηση και δραστηριοποίηση για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων. Προβλήματα όπως η εκτροπή του φαινομένου του θερμοκηπίου, ή αραίωση της στρωβάδας του όζοντος, η όξινη βροχή, η ρύπανση και η μόλυνση, η καταστροφή της βιοποικιλότητας, η αποδάσωση, η ερημοποίηση και η εξάντληση των φυσικών πόρων, καθημερινά οξύνονται και παραμένουν οι αγωνιώδεις και μοιραίες συνιστώσες της συνεχώς αυξανόμενης οικολογικής κρίσης.

- Η Π.Ε δε μπορεί να είναι αποτελεσματική εφ’ όσον αντιμετωπίζει την επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων μόνο με τεχνοκρατική αντίληψη. Θα είναι αποτελεσματική αν παράλληλα, αποσκοπεί και στη διαμόρφωση ενός νέου παγκόσμιου περιβαλλοντικού ήθους με την εδραίωση νέων στάσεων, συμπεριφορών, αξιών, γνώσεων και δεξιοτήτων των πολιτών και των κοινωνικών ομάδων.

- Η Π.Ε έχει τη δυνατότητα και μπορεί να συμβάλλει στην προώθηση της έννοιας της Βιώσιμης Ανάπτυξης στο ευρύ κοινό.

Μετά το Συνέδριο της Μόσχας (17-21 Αυγούστου 1987) και το «Brundtland report – το κοινό μας μέλλον», έκδοση της Παγκόσμιας Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (1987), αρχίζει ο εναγκαλισμός της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με την Αειφόρο ή Βιώσιμη Ανάπτυξη (sustainable development). Η σύνδεση της Π.Ε με τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, τονίζει την ανάγκη της συμφιλίωσης του Περιβάλλοντος με την Ανάπτυξη και υπογραμμίζει το ρόλο της Εκπαίδευσης προς την κατεύθυνση αυτή. Έκτοτε και παρά τις δικαιολογημένες, κατά πολλούς, ενστάσεις και αντιρρήσεις, κυρίως εξ εκείνων οι οποίοι υπηρετούντες την Π.Ε, είχαν και έχουν τη βεβαιότητα ότι αυτή εμπεριέχει και τη διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης, η νέα ιδέα βρίσκει ανταπόκριση, πρόσφορο έδαφος και τελική αναγνώριση από την παγκόσμια κοινότητα στην Παγκόσμια Συνδιάσκεψη του Rio de Janeiro (1992) για «το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη» και στη Διεθνή Διάσκεψη της Θεσσαλονίκης (1997) με θέμα: «Περιβάλλον και Κοινωνία: Εκπαίδευση και Ευαισθητοποίηση των πολιτών για την Αειφορία. Αξίζει να

σημειωθεί ότι το ενδιαφέρον της UNESCO για την Π.Ε, ως ανεξάρτητης δραστηριότητας, περιορίζεται αισθητά από το 1995 μετά τη λήξη των δραστηριοτήτων του Δ.Π.Π.Ε –Ι.Ε.Ε.Ρ

Σήμερα η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση βρίσκεται «ασφαλής» μαζί με άλλες εκπαιδευτικές καινοτομίες, όπως η πολυπολιτισμική εκπαίδευση, η εκπαίδευση για την ανάπτυξη του τρίτου κόσμου, η εκπαίδευση για την ειρήνη, η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα, η αγωγή υγείας κ.α κάτω από τη σκέπη της Εκπαίδευσης για την Αειφορία και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, η οποία αποτελεί, από εννοιολογική και διεπιστημονική άποψη, το ευρύτερο πλαίσιο για την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη του ανθρώπου.

2. Ιστορικό της εξέλιξης της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στην Ελλάδα αρχίζει το 1976, με τη συνεργασία του Υπουργείου Συντονισμού (Γραμματεία του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξίας και Περιβάλλοντος) του Υπουργείου Παιδείας και του Κέντρου Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμόρφωσης (Κ.Ε.Μ.Ε).

Η ιστορική εξέλιξη της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα περιλαμβάνει τις παρακάτω περιόδους.

2α. Προπαρασκευή και εισαγωγή της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Το 1977 το Κέντρο Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμόρφωσης (Κ.Ε.Μ.Ε) σημερινό Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, αναλαμβάνει την ευθύνη του προγραμματισμού της εισαγωγής της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στα σχολεία της Β/θμιας Εκπαίδευσης.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, με τη συνεργασία του Κ.Ε.Μ.Ε, του Υπουργείου Παιδείας και της Γραμματείας του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξίας και Περιβάλλοντος του τότε Υπουργείου Συντονισμού, επιχειρείται με επιτυχία η πρώτη συστηματική εισαγωγή της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στη Β/θμια Εκπαίδευση (επιμορφωτικά σεμινάρια, αποστολές εκπαιδευτικών στο εξωτερικό, συγκρότηση ομάδας εργασίας, προγράμματα Π.Ε, εκδόσεις κλπ).

Αναλυτικότερα η περίοδος αυτή εξελίσσεται ως εξής.

- 1976 Στο πλαίσιο του Διεθνούς Προγράμματος για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (Δ.Π.Π.Ε-Ι.Ε.Ε.Ρ) η Γραμματεία του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξίας και Περιβάλλοντος του Υπουργείου Συντονισμού συνεργάζεται με την αρμόδια επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης.
- 1977 Ανατίθεται στο Κ.Ε.Μ.Ε (Κέντρο Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμόρφωσης), η ευθύνη του προγραμματισμού για την εισαγωγή της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στα σχολεία της Β'θμιας Εκπαίδευσης.
- 1977 Συμμετοχή του Έλληνα εκπροσώπου (Η. Σπυρόπουλος - ΚΕΜΕ) στο σεμινάριο για την Π.Ε στο Bristol της Αγγλίας.
- 1977-80 Η συνεργασία του Κ.Ε.Μ.Ε με την Γραμματεία απέδωσε σημαντικά αποτελέσματα, η χρησιμότητα των οποίων ήταν καθοριστική για τη συνέχεια της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Την περίοδο αυτή πραγματοποιούνται προγράμματα σχετικά με το Περιβάλλον (πρόδρομα προγράμματα Π.Ε) στο πλαίσιο των Πολιτιστικών Δραστηριοτήτων των σχολείων.
- 1980 Αθήνα, 1 - 12 Σεπτεμβρίου, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών. Σεμινάριο κατάρτισης στελεχών για την Π.Ε, από επιμορφωτές του Συμβουλίου της Ευρώπης. Οργανώθηκε και πραγματοποιήθηκε από τη Γραμματεία και το Κ.Ε.Μ.Ε. Το παρακολούθησαν είκοσι εκπαιδευτικοί της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, κατά πλειοψηφία από τον κλάδο των Φυσικών Επιστημών. Περιελάμβανε θεωρητικό και πρακτικό μέρος (εκπόνηση τριών προγραμμάτων Π.Ε με τα εξής θέματα: «το αεροδρόμιο των Σπάτων», «ο οικισμός της Πλάκας» και «διαχείριση των απορριμμάτων»). Είχα την τύχη να λάβω μέρος στο σεμινάριο αυτό ως

επιμορφούμενος. Από πολλούς θεωρείται ως το σεμινάριο - ορόσημο για την εξέλιξη και πορεία της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

- 1980-82 Η πρώτη συστηματική εφαρμογή της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση με την υλοποίηση προγραμμάτων Π.Ε. Τα περισσότερα προγράμματα πραγματοποιούνται σε σχολεία της περιοχής της Αττικής. Παράλληλα τέσσερα σχολεία από την Αθήνα, το Γυμνάσιο Βούλας, το Βαρβάκειο Γυμνάσιο, το Λύκειο του Αγ. Ιερόθεου και το 40^ο Λύκειο Αθηνών, στο οποίο ήμουν συντονιστής, συμμετέχουν σε κοινό πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης με θέμα: «Προστασία των ακτών».
- 1981-84 Αποστολές εκπαιδευτικών σε Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Γαλλίας, για επιμόρφωση.
- 1982-86 Το Γυμνάσιο Βούλας και το Βαρβάκειο Γυμνάσιο συμμετέχουν, ως πιλοτικά σχολεία, στο δίκτυο σχολείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.
- 1983-84 Αρχίζει η λειτουργία Γραφείων Π.Ε στις Δ/νσεις Σπουδών Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης του ΥΠ.Ε.Π.Θ.
- 1983-87 Συγκρότηση και λειτουργία της Ομάδας εργασίας στο Κ.Ε.Μ.Ε, από εκπαιδευτικούς της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, με αντικείμενο τη μελέτη και επεξεργασία των παρακάτω θεμάτων :
1. Μελέτη εισαγωγής της Π.Ε στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.
 2. Προώθηση συνεργασιών με άλλα Υπουργεία και την Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς.
 3. Αξιολόγηση των προγραμμάτων - επεξεργασία ερωτηματολογίων.
 4. Υποβολή προτάσεων προς το ΥΠ.Ε.Π.Θ.
 5. Ενθάρρυνση εκπαιδευτικών για εμπλοκή τους στην Π.Ε.
 6. Συνεργασίες με διεθνείς Οργανισμούς .
 7. Επιμορφωτική δραστηριότητα, οργάνωση σεμιναρίων.
- Τα δεκαήμερα επιμορφωτικά σεμινάρια που οργάνωσε η Ομάδα εργασίας του Κ.Ε.Μ.Ε πραγματοποιήθηκαν στη Θεσσαλονίκη (1984), στα Ιωάννινα (1985) και στο Μόλυβο (1986). Ενδιάμεσως, οργανώθηκαν και άλλα, μικρότερης διάρκειας, σεμινάρια και επιμορφωτικές συναντήσεις.
- 1985-86 Στα Υπουργεία Παιδείας, ΠΕΧΩΔΕ και Γεωργίας λειτουργούν γραφεία με αρμοδιότητες για την Π.Ε.
- 1986 Αθήνα: Πραγματοποίηση σεμιναρίου για την εξαγωγή συμπερασμάτων μετά το τέλος των εργασιών του Δικτύου των Ευρωπαϊκών σχολείων .
- 1986 Πειραματική λειτουργία του θεσμού Υπευθύνων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. στη Β/θμια Εκπαίδευση με τη συνεργασία των Υπουργείων Παιδείας και Γεωργίας.
- 1987 Την προώθηση και διάδοση της Π.Ε στην Τυπική Εκπαίδευση αναλαμβάνουν οι Δ/νσεις Σπουδών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του ΥΠ.Ε.Π.Θ.
- 1987 Συμμετοχή της Ελλάδας στο «Ευρωπαϊκό Έτος Περιβάλλοντος».
- 1988 Συμμετοχή της Ελλάδας στη συνάντηση των Υπουργών Παιδείας της Ε.Ο.Κ. Το κοινό ψήφισμα και οι δεσμεύσεις από τη συνάντηση αυτή, συνέβαλαν στην προώθηση του θεσμού της Π.Ε στις χώρες μέλη της Ε.Ο.Κ, όπως λεγόταν τότε η Ευρωπαϊκή Ένωση.
- 1989 Η χώρα εκπροσωπείται στην Ομάδα εργασίας για την Π.Ε που συγκροτήθηκε

από την D.G XI της Commission.

1989 Έκδοση από το ΥΠ.Ε.Π.Θ του φυλλαδίου με τίτλο «Σχολείο και Περιβάλλον».

2β. Θεσμοθέτηση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

- 1990 Σημαντικός σταθμός και θεμελιώδης λίθος για την εδραίωση και ανάπτυξη του θεσμού της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα, (τυπική εκπαίδευση), είναι ο νόμος 1892/31-7-90 (§ 13, άρθρο 111). Με αποφάσεις του Υπουργού Παιδείας καθορίζονται τα πλαίσια και ο τρόπος εφαρμογής και χρηματοδότησης ειδικών προγραμμάτων Π.Ε. Σε κάθε Δ/ση Δ.Ε μπορεί να αποσπάται για τρία χρόνια ένας εκπαιδευτικός με απόφαση του οικείου Νομάρχη, ως Υπεύθυνος Π.Ε. Τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητες των Υπευθύνων Π.Ε καθορίζονται με αποφάσεις του Υπουργού Παιδείας που δημοσιεύονται στην εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Με παρόμοιες αποφάσεις μπορούν να ιδρύονται Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και να καθορίζονται οι στόχοι τους καθώς και ο τρόπος στελέχωσης και λειτουργίας τους. Ο Νόμος αυτός εφαρμόζεται αναλόγως και στα σχολεία της Α/θμιας Εκπαίδευσης, σύμφωνα με σχετική Υπουργική Απόφαση.
- 1991 Έναρξη λειτουργίας του θεσμού των Υπευθύνων Π.Ε. σ' όλες τις Δ/σεις Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης της χώρας σύμφωνα με τον παραπάνω νόμο.
- 1992 Έκδοση από το ΥΠΕΠΘ εγχειριδίου για την Π.Ε.
- 1992 Ένταξη της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών στην Π.Ε, στα προγράμματα των Π.Ε.Κ
- 1992 Ιδρύεται η Πανελλήνια Ένωση Εκπαιδευτικών για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε).
- 1993 Ίδρυση του πρώτου Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Κλειτορία επαρχίας Καλαβρύτων του νομού Αχαΐας.
- 1993 Ελληνο - Γερμανικό συμπόσιο για την Π.Ε στο Ρέθυμνο της Κρήτης.
- 1994 Πανευρωπαϊκή Συνάντηση για την Π.Ε στο Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Κλειτορίας.
- 1995 Ίδρυση νέων Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης: Αργυρούπολη, Κορδελιό, Καστοριά, Κόνιτσα, Μουζάκι, Σουφλί, Ακράτα.
- 1995 Αθήνα : Διεθνής Συνάντηση Εργασίας στο Mediterranean Information Office (M.I.O -Ελληνική Εταιρεία για την προστασία του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς) με τη συνεργασία της UNESCO. Θέμα της συνάντησης: "Ο επαναναπροσδιορισμός της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης" με αναφορά στην έννοια της Αειφορίας και της Βιώσιμης Ανάπτυξης.
- 1996 Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση βρίσκεται στον αστερισμό του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ, της Κινητικότητας, των Εθνικών και Διεθνών Δικτύων, των Περιβαλλοντικών Οργανώσεων και της νέας Τεχνολογίας.

2γ. Επαναπροσδιορισμός της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Είκοσι χρόνια μετά την παγκόσμια διακυβερνητική Διάσκεψη της Τιφλίδας, προκύπτει, με πρωτοβουλία της UNESCO, η ανάγκη επαναπροσδιορισμού της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης σε παγκόσμιο επίπεδο, με την *αιεφορία και τη βιώσιμη ανάπτυξη* να εντάσσονται στο φιλοσοφικό πλαίσιο και τους στόχους της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, το 1997 στη Θεσσαλονίκη διεξάγεται από τις 8 έως τις 12 Δεκεμβρίου Διεθνής Διάσκεψη με τη συνεργασία της UNESCO, της Ελληνικής Κυβέρνησης και της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. Θέμα της

Διάσκεψη: «Περιβάλλον και Κοινωνία: Εκπαίδευση και Ευαισθητοποίηση των πολιτών για την Αειφορία». Μετά τη διάσκεψη τίθεται και επισήμως από τα Υπουργεία Περιβάλλοντος ΧΩΔΕ και Παιδείας, το θέμα επαναπροσδιορισμού της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, σύμφωνα με την κατεύθυνση της UNESCO, όπως αυτή είχε εκφραστεί στην παραπάνω αναφερθείσα συνάντηση της Αθήνας (Μ.Ι.Ο), το 1995.

- 1998 Αθήνα: Απρίλιος, πραγματοποιείται η «Επιστημονική Συνάντηση για την Π.Ε», με οργάνωση της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.
- 1999 Οκτώβριος 8-10 Γλυφάδα Αττικής: 1^ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε με θέμα: «Η Αξιολόγηση στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση».
- 2000 Τα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα ανέρχονται σε 19 και η συμβολή τους στην ανάπτυξη και διάδοση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης είναι σημαντική.
- 2004 Οκτώβριος 15-17 Ουρανούπολη Χαλκιδικής: 2^ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε με θέμα: «Βιώσιμη Ανάπτυξη - Περιβαλλοντική Εκπαίδευση - Τοπικές Κοινωνίες».
- 2005 Σεπτέμβριος 23-25 Ισθμός Κορίνθου: 1^ο Συνέδριο Σχολικών Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Οργάνωση ΥΠΕΠΘ – Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- 2006 Δεκέμβριος 15-17, Αθήνα: 2^ο Συνέδριο Σχολικών Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Οργάνωση ΥΠΕΠΘ – Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- 2007 Νοέμβριος 9-11 Αθήνα: 3^ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε με θέμα : «Εκπαίδευση για την Αειφορία και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Κοινωνία-Οικονομία-Περιβάλλον-Πολιτισμός».
- 2005-06 Το ΥΠ.Ε.Π.Θ., συμβαδίζοντας με τους στόχους της UNESCO, των Ηνωμένων Εθνών και άλλων οργανισμών διαμόρφωσε εκπαιδευτικές δράσεις για τη δεκαετία 2005-2014, με στόχο να αναπτυχθούν σχολικές δραστηριότητες που υποστηρίζουν τη διαμόρφωση ενεργών πολιτών και ταυτόχρονα προωθούν το άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία.

Τα σχολικά έτη της Δεκαετίας 2005-2014, όπως έχουν ήδη οριστεί ως η Δεκαετία της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη, έχουν χαρακτηριστεί με θεματικό περιεχόμενο ως εξής:

- 2005-2006 Νερό – Γαλάζιος Πλανήτης
- 2006-2007 Καταναλωτισμός & Περιβάλλον
- 2007-2008 Δάσος – Πράσινος Πλανήτης
- 2008-2009 Γεωργία, Διατροφή & Ποιότητα Ζωής
- 2009-2010 Ενέργεια - Ανανεώσιμες Πηγές & Τοπικές Κοινωνίες
- 2010-2011 Εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα
- 2011-2012 Υγεία & Παραγωγικές Διαδικασίες
- 2012-2013 Ανθρωπογενές Περιβάλλον & Αειφόρος Διαχείριση
- 2013-2014 Ενεργοί Πολίτες

Στο πλαίσιο των θεματικών ετών, η διευρυμένη έννοια του Περιβάλλοντος ως φυσικής δεξαμενής και ταυτόχρονα ως πεδίου για κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα, οι ολιστικές αντιλήψεις για την Υγεία όχι ως έλλειψη ασθένειας αλλά ως συνολική ποιότητα ζωής με πολλαπλές παραμέτρους και, τέλος, ο Πολιτισμός λειτουργούν ως ενιαία, αλληλένδετα πεδία μελέτης και δραστηριότητας.

2008 Τα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα ανέρχονται σε 56 και η συμβολή τους στην ανάπτυξη και διάδοση της Εκπαίδευσης για το Περιβάλλον και την Αειφορία είναι σημαντική.

Είκοσι οκτώ χρόνια (1980-2008) μετά τα πρώτα δειλά βήματα, η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στην Ελλάδα αναμφιβόλως έχει διαγράψει μία αξιόλογη ιστορική πορεία.

Σήμερα η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, είτε ως αυτοτελής θεσμός είτε ενταγμένη στο ευρύτερο εννοιολογικό πλαίσιο της Εκπαίδευσης για την Αειφορία και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, απαντά με σαφήνεια και πληρότητα στις Περιβαλλοντικές, Εκπαιδευτικές και Παιδαγωγικές προκλήσεις του παρόντος και του μέλλοντος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ ΙΩΑΝΝΑ (1995) - Η εξέλιξη της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης - Μυτιλήνη, Συνάντηση Υπευθύνων Π.Ε.

ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ Α. - ΤΣΑΛΙΚΗ Ε. (1993) - Περιβαλλοντική Εκπαίδευση - Αθήνα, Εκδόσεις GUTENBERG.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ (1996) - Το Ελληνικό Περιβάλλον - Αθήνα, Εκδόσεις ΣΑΒΒΑΛΑΣ.

ΚΟΥΣΟΥΛΑΣ Γ. (1997) - Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στην Ανατολική Αττική τη δεκαετία 1985-1994. - Αθήνα, Εκδόσεις ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ.

ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Β. (1998) - Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Σχολείο - Αθήνα Εκδόσεις ΤΥΠΩΘΗΤΩ – Γ. ΔΑΡΔΑΝΟΣ.

ΡΑΠΤΗΣ Ν. (2000) - Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Αγωγή - Αθήνα Εκδόσεις ΤΥΠΩΘΗΤΩ – Γ. ΔΑΡΔΑΝΟΣ.

ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ Η. (1986) - Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στην Ελλάδα, ένας πρώτος απολογισμός. - Αθήνα, ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ – ΕΚΘΕΣΗ ΟΜΑΔΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (1977) Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ – ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (1992) - Εγχειρίδιο για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ – ΣΕΠΕΔ (2006) – Εγκύκλιος α.π. 106553/Γ7/13-10-2006.

ΦΛΟΓΑΪΤΗ Ε. (1999) - Περιβαλλοντική Εκπαίδευση – Αθήνα, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις.

ISBN: 978-960-6834-00-4